

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 8 grudnia 2011 r.*

W sprawie C-275/10

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Hoge Raad der Nederlanden (Niderlandy) postanowieniem z dnia 28 maja 2010 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 2 czerwca 2010 r., w postępowaniu

Residex Capital IV CV

przeciwko

Gemeente Rotterdam,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano (sprawozdawca), prezes izby, M. Safjan, A. Borg-Barthet, E. Levits i J.-J. Kasel, sędziowie,

* Język postępowania: niderlandzki.

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 13 kwietnia 2011 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Residex Capital IV CV przez M. Scheltemę oraz E. Schotanusa, advocaten,
- w imieniu Gemeente Rotterdam przez J. van den Brandego oraz M. Custersa, advocaten,
- w imieniu rządu niderlandzkiego przez M. Noort, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu duńskiego przez C. Vanga, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego oraz K. Petersen, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez H. van Vlieta oraz S. Thomasa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 26 maja 2011 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 88 ust. 3 WE.
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu powstałego między Residex Capital IV CV (zwanym dalej „Residexem”) a Gemeente Rotterdam (gminą Rotterdam) w przedmiocie gwarancji udzielonej Residex przez Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam (gminny urząd portowy w Rotterdamie, zwany dalej „GHR”) w celu pokrycia kredytu przyznanego kredytobiorcy przez Residex.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motyw 13 rozporządzenia Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania art. [88] traktatu WE (Dz.U. L 83, s. 1) brzmi następująco:

„W przypadkach pomocy przyznanej niezgodnie z prawem, która nie jest zgodna ze wspólnym rynkiem, skuteczna konkurencja powinna zostać przywrócona; w tym celu konieczne jest, by pomoc ta, włączając odsetki, została bezzwłocznie odzyskana; właściwe jest, by windykacja [odzyskanie] takiej pomocy została[o] przeprowadzona[e] zgodnie z procedurami prawa krajowego; [...]”.

4 Artykuł 1 tego rozporządzenia stanowi:

„Do celów niniejszego rozporządzenia:

[...]

f) »pomoc przyznana bezprawnie« oznacza nową pomoc, wprowadzoną w życie z naruszeniem art. [88] ust. 3 traktatu;

[...]”

5 Komunikat Komisji w sprawie egzekwowania prawa dotyczącego pomocy państwa przez sądy krajowe (Dz.U. 2009, C 85, s. 1) zawiera dział zatytułowany „Zapobieganie wypłacie pomocy niezgodnej z prawem”, w ramach którego pkt 28 stanowi:

„[...] W ramach swoich obowiązków, na mocy art. 88 ust. 3 traktatu, sądy krajowe muszą chronić prawa osób przed ich potencjalnym naruszeniem. [...]”

6 Punkt 30 tego samego komunikatu, zawarty w dziale zatytułowanym „Zwrot [Odzyskanie] pomocy niezgodnej z prawem”, brzmi następująco:

„Gdy sąd krajowy ma do czynienia z przypadkiem pomocy niezgodnej z prawem, musi on wyciągnąć wszelkie możliwe konsekwencje zgodne z prawem krajowym. Zasadniczo więc sąd krajowy musi nakazać zwrot pełnej kwoty niezgodnej z prawem pomocy państwa przez beneficjenta. Nakazanie zwrotu [odzyskania] pełnej kwoty niezgodnej z prawem pomocy to część obowiązków sądu krajowego w zakresie ochrony indywidualnych praw strony [je] roszczącej (np. konkurenta) na mocy art. 88

ust. 3 traktatu. Obowiązek nakazania zwrotu [odzyskania] pomocy ciąży na sądzie krajowym nie zależy więc od zgodności środka pomocy z przepisem art. 87 ust. 2 lub 3 traktatu”.

- 7 W pkt 2.1. akapit trzeci obwieszczenia Komisji w sprawie zastosowania art. 87 i 88 traktatu WE do pomocy państwa w formie gwarancji (Dz.U. 2008, C 155, s. 10, zwanego dalej „komunikatem w sprawie gwarancji”) wyjaśniono:

„[...] Korzyścią z gwarancji państwowej jest przejęcie przez państwo ryzyka związanego z gwarancją. Takie ryzyko ponoszone przez państwo powinno być normalnie wynagradzane odpowiednią stawką. Zrzeczenie się przez państwo całości lub części takiej stawki stanowi zarazem korzyść dla przedsiębiorstwa oraz uszczuplenie zasobów państwa. [...]”

- 8 Zgodnie z brzmieniem pkt 2.2 tego samego komunikatu:

„Zwykle beneficjentem pomocy jest kredytobiorca. [...] Jeżeli kredytobiorca nie musi płacić tej stawki lub płaci niską stawkę, odnosi pewną korzyść. [...] W pewnych przypadkach kredytobiorca bez gwarancji państwowej nie byłby w stanie znaleźć instytucji finansowej gotowej udzielić kredytu na żadnych warunkach. [...] Podobnie gwarancja państwowa może przyczynić się do tego, że upadająca firma będzie kontynuować działalność zamiast poddać się likwidacji lub restrukturyzacji, tym samym potencjalnie zakłócając konkurencję”.

- 9 Punkt 2.3 tego komunikatu, zatytułowany „Pomoc dla kredytodawcy”, brzmi następująco:

„2.3.1. Nawet jeżeli zazwyczaj beneficjentem pomocy jest kredytobiorca, nie można wykluczyć, że w pewnych okolicznościach również kredytodawca odniesie bezpośrednią korzyść z pomocy. W szczególności pomoc dla kredytodawcy może wystąpić na przykład w następujących wypadkach: jeżeli gwarancji państwowej udzielono po zaciągnięciu objętego nią kredytu lub innego zobowiązania

finansowego, bez zmiany jego warunków, bądź jeżeli kredyt gwarantowany wykorzystywany jest do spłaty innego kredytu niegwarantowanego wobec tej samej instytucji kredytowej, o ile zwiększa się bezpieczeństwo kredytu. [...].

2.3.2. Gwarancje różnią się od innych środków pomocy państwa, takich jak dotacje lub zwolnienia podatkowe, tym, że w przypadku gwarancji państwo nawiązuje stosunek prawny z kredytodawcą. W związku z tym należy zwrócić uwagę na skutki, jakie pomoc udzielona bezprawnie może mieć dla osób trzecich. [...] Kwestię ewentualnego wpływu, jaki fakt bezprawnego udzielenia pomocy może mieć na stosunki prawne pomiędzy państwem a osobami trzecimi, należy rozstrzygnąć w oparciu o prawo krajowe. [...].”

- 10 Punkt 3.2 komunikatu w sprawie gwarancji, zatytułowany „Gwarancje indywidualne”, stanowi:

„Jeśli chodzi o indywidualne gwarancje państwowe, Komisja uznaje, że spełnienie wszystkich wymienionych poniżej warunków wystarcza, aby wykluczyć istnienie pomocy państwa.

[...]

- c) Gwarancja nie obejmuje więcej niż 80% niespłaconego kredytu lub innego zobowiązania finansowego; [...]

Komisja uznaje, że jeśli zobowiązanie finansowe jest w całości objęte gwarancją państwową, kredytodawca ma mniejszą motywację, aby odpowiednio ocenić, zabezpieczyć i zminimalizować ryzyko wynikające z operacji kredytowej, w szczególności aby odpowiednio ocenić wiarygodność kredytobiorcy. [...]

Brak motywacji do minimalizacji ryzyka braku spłaty kredytu może zachęcać kredytodawców do udzielania kredytów obciążonych ryzykiem wyższym niż normalne ryzyko komercyjne [...]

[...]”

- 11 Punkt 4.1 tego komunikatu zawiera następujące wyjaśnienie:

„[...] W zasadzie uznaje się, że element pomocy to różnica pomiędzy właściwą ceną rynkową gwarancji udzielonej indywidualnie lub w ramach programu a faktyczną ceną zapłaconą za ten środek.

[...]

Przy wyliczaniu elementu pomocowego w gwarancji Komisja zwróci szczególną uwagę na następujące elementy:

- a) w przypadku gwarancji indywidualnych – czy kredytobiorca ma problemy finansowe. [...]

Komisja stwierdza, że w przypadku spółek mających trudności gwarant działający w warunkach rynkowych, jeśli istnieje, w momencie naliczania gwarancji naliczyłyby wysoką stawkę, uwzględniając spodziewany współczynnik braku spłaty, jakiego oczekuje; jeśli prawdopodobieństwo, że kredytobiorca nie będzie w stanie spłacić kredytu, staje się szczególnie wysokie, taka stawka rynkowa może nie istnieć, a w wyjątkowych okolicznościach element pomocowy gwarancji może okazać się tak wysoki, jak kwota skutecznie [rzeczywiście] zabezpieczona tą gwarancją;

[...]”

Prawo niderlandzkie

- 12 Artykuł 3:40 ust. 2 niderlandzkiego kodeksu cywilnego brzmi następująco:

„Naruszenie bezwzględnie obowiązującego przepisu ustawowego prowadzi do nieważności czynności prawnej lub – jeżeli przepis ten służy wyłącznie ochronie jednej ze stron wielostronnej czynności prawnej – jedynie do jej podważalności. Oba postanowienia znajdują zastosowanie tylko wtedy, kiedy z celu przepisu nie wynika nic innego”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

- 13 Residex nabył w 2001 r. udziały w MD Helicopters Holding NV (zwanej dalej „MDH”), będącej spółką zależną RDM Aerospace NV (zwanej dalej „Aerospace”). W ramach tego nabycia Residex uzyskał opcję odsprzedaży, która stwarzała mu możliwość późniejszej sprzedaży akcji MDH na określonych warunkach z powrotem na rzecz Aerospace. W lutym 2003 r., po udzieleniu odmownej odpowiedzi na prośbę MDH o zwiększenie swego udziału w jej kapitale lub udzielenie jej oraz Aerospace pożyczki, Residex skorzystał z tej opcji.
- 14 Residex nie otrzymał jednak zapłaty ceny sprzedaży swych akcji, wynoszącej około 8,5 mln EUR, którą to kwotę powinien był on uzyskać ze względu na wykorzystanie opcji odsprzedaży. Z postanowienia odsyłającego wynika bowiem, że w tych okolicznościach kierownik GHR zaproponował Residexowi przekształcenie tej wierzytelności w pożyczkę i dodanie do niej jeszcze kredytu na kwotę 15 mln USD (odpowiadającą wówczas kwocie 13 922 405 EUR), którego to kredytu Residex udzielił Aerospace. W zamian za to GHR zobowiązała się do ustanowienia gwarancji pokrywającej kwotę tej pożyczki.

- 15 Umową z dnia 3 marca 2003 r., uzupełnioną w maju 2003 r., udzielona została pożyczka w wysokości 23 040 657,03 EUR, włącznie z odsetkami i kosztami. W zawartej w tym samym dniu umowie GHR udzieliła Residexowi gwarancji w wysokości do 23 012 510 EUR, włącznie z odsetkami i kosztami pożyczki.
- 16 Ustalono, że Aerospace zwróciła część pożyczki w kwocie 16 000 000 EUR. Residex – z uwagi na to, że Aerospace nie zapłaciła na jej rzecz reszty kwoty pożyczki wraz z odsetkami – pismem z dnia 22 grudnia 2004 r. zaadresowanym do Gemeente Rotterdam powołał się na gwarancję i zażądał zapłaty 10 240 252 EUR oraz odsetek i kosztów postępowania. Ponieważ Gemeente Rotterdam odmówiła dokonania zapłaty, Residex wniósł powództwo do sądu niderlandzkiego.
- 17 Wyrokiem z dnia 24 stycznia 2007 r. Rechtbank Rotterdam uznał za zasadny podniesiony na swoją obronę przez Gemeente Rotterdam zarzut, zgodnie z którym gwarancja jest nieważna, gdyż narusza ona ustanowiony w prawie Unii zakaz pomocy państwa, i w rezultacie oddalił skargę Residexu. Wniesione przez Residex odwołanie zostało oddalone wyrokiem Gerechtshof te 's-Gravenhage (sądu apelacyjnego w Hadze) wyrokiem z dnia 10 lipca 2008 r.
- 18 Residex wniósł przeciwko temu orzeczeniu skargę kasacyjną do sądu odsyłającego. W postępowaniu kasacyjnym sąd ten podniósł, że dokonane przez Gerechtshof te 's-Gravenhage stwierdzenie – zgodnie z którym gwarancja ta, ze względu na to, iż stanowi środek pomocowy w rozumieniu art. 87 WE, winna była zostać zgłoszona Komisji w zastosowaniu art. 88 ust. 3 WE – nie zostało zakwestionowane.
- 19 Residex zarzuca Gerechtshof te 's-Gravenhage w szczególności to, że sąd ten nie uwzględnił, iż art. 88 ust. 3 WE ma wpływ na ważność niezgodnych z tym postanowieniem aktów prawnych wykonawczych dla środka pomocowego tylko wtedy, jeżeli stwierdzenie ich nieważności prowadzi do zniesienia przyznanej bezprawnie jej beneficjentowi pomocy i, co za tym idzie, do wyeliminowania powstałego w wyniku

wykonania środka pomocowego zakłócenia konkurencji, czyli, w niniejszym przypadku, odzyskania przyznanej Aerospace pożyczki.

- 20 Opierając się w szczególności na wyroku z dnia 20 września 2001 r. w sprawie C-390/98 *Banks*, Rec. s. I-6117, pkt 73–80, oraz na wyroku z dnia 12 lutego 2008 r. w sprawie C-199/06 *CELF i ministre de la Culture et de la Communication*, Zb.Orz. s. I-469, pkt 34–55, Hoge Raad der Nederlanden uznaje, że zniesienie przyznanej bezprawnie pomocy poprzez jej odzyskanie jest logiczną konsekwencją stwierdzenia bezprawności tej pomocy, a sąd krajowy winien uwzględnić wniosek o odzyskanie pomocy przyznanej z naruszeniem art. 88 ust. 3 WE.
- 21 W tych okolicznościach więc – wbrew temu, co twierdzi *Residex – Gerechtshof te 's-Gravenhage* – byłyby właściwe, aby, opierając się na art. 3:40 ust. 2 niderlandzkiego kodeksu cywilnego, stwierdzić nieważność aktu wykonawczego dla danego środka pomocowego ze względu na jego niezgodność z tym postanowieniem traktatowym. Hoge Raad der Nederlanden podnosi ponadto, że w podobnym sporze zakończonym wydaniem wyroku z dnia 27 czerwca 2000 r. w sprawie C-404/97 Komisja przeciwko Portugalii, Rec. s. I-4897, Trybunał doszedł do wniosku, iż taka gwarancja jest nieważna, i uznał, że sąd krajowy powinien zatem uznać ją za taką w ramach spoczywającego na nim obowiązku zniesienia skutków przyznanej bezprawnie pomocy.
- 22 Sąd krajowy zastanawia się jednak, czy owo stwierdzenie nieważności gwarancji stanowi skuteczny środek prowadzący do przywrócenia sytuacji istniejącej przed udzieleniem kredytu, zwłaszcza jeśli chodzi o ochronę interesów stron, których interesy zostały naruszone wynikającym z tego udzielenia kredytu zakłóceniem konkurencji. Sąd ten wskazuje w tym względzie, że owo stwierdzenie nieważności gwarancji nie skutkuje jednak zniesieniem zakłócenia konkurencji, czyli uzyskanego przez Aerospace kredytu, z którego przedsiębiorstwo to nie mogłoby skorzystać w normalnych warunkach rynkowych. Aby rzeczywiście znieść owo zakłócenie konkurencji, należałoby doprowadzić do zwrotu zysków osiągniętych przez Aerospace z tej przewagi konkurencyjnej.

- 23 W tych okolicznościach Hoge Raad der Nederlanden postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy, zgodnie z art. 88 ust. 3 zdanie ostatnie WE (obecnie art. 108 ust. 3 TFUE), w przypadku takim jak rozpatrywany, w którym środek pomocowy został wykonany w ten sposób, że w wyniku udzielenia gwarancji wobec kredytodawcy kredytobiorca uzyskał od tego kredytodawcy kredyt, który nie zostałby mu przyznany w normalnych warunkach rynkowych, sądy krajowe mają w ramach ciążącego na nich obowiązku wyeliminowania skutków takiego niezgodnego z prawem środka pomocowego obowiązków lub w każdym razie prawo do wycofania gwarancji, nawet jeżeli nie prowadzi to jednocześnie do wycofania kredytu udzielonego w oparciu o tę gwarancję?”

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 24 Zadając to pytanie, sąd krajowy zastanawia się w istocie, po pierwsze, czy sądy krajowe państw członkowskich są właściwe do stwierdzenia nieważności gwarancji w sytuacji takiej jak będąca przedmiotem zawisłego przed sądem krajowym sporu, w której gwarancja ta została udzielona przez organ władzy publicznej w celu pokrycia pożyczki przyznanej przez towarzystwo finansowe przedsiębiorstwu, które nie uzyskałoby takiego finansowania w normalnych warunkach rynkowych, i po drugie, czy prawo Unii nakłada na ten sąd obowiązek stwierdzenia nieważności uzyskanej w takich warunkach gwarancji.
- 25 Aby udzielić odpowiedzi na pierwszą część tego pytania, należy przypomnieć, że wprowadzenie w życie systemu kontroli pomocy państwa, zgodnie z art. 88 WE i z właściwym orzecnictwem Trybunału, należy z jednej strony do Komisji, a z drugiej strony do sądów krajowych (wyrok z dnia 5 października 2006 r. w sprawie C-368/04 Transalpine Ölleitung in Österreich i in., Zb.Orz. s. I-9957, pkt 36).

- 26 Sądy krajowe i Komisja odgrywają w tym względzie odrębne, lecz uzupełniające się role (zob. wyroki: z dnia 11 lipca 1996 r. w sprawie C-39/94 SFEI i in., Rec. s. I-3547, pkt 41; z dnia 21 października 2003 r. w sprawach połączonych C-261/01 i C-262/01 van Calster i in., Rec. s. I-12249, pkt 74; a także ww. wyrok w sprawie Transalpine Ölleitung in Österreich i in., pkt 37).
- 27 Bowiem podczas gdy ocena zgodności pomocy ze wspólnym rynkiem należy do wyłącznych kompetencji Komisji, sądy krajowe, działające pod kontrolą sądów Unii, czuwają nad ochroną praw jednostek w przypadku naruszenia obowiązku uprzedniego zgłoszenia Komisji pomocy państwa, przewidzianego w art. 88 ust. 3 WE (ww. wyroki: w sprawach połączonych van Calster i in., pkt 75; a także w sprawie Transalpine Ölleitung in Österreich i in., pkt 38).
- 28 W tym kontekście należy przypomnieć, że w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE pomoc wprowadzona w życie z naruszeniem zobowiązań wynikających z art. 88 ust. 3 WE jest niezgodna z prawem (zob. wyroki: z dnia 21 listopada 1991 r. w sprawie C-354/90 Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires i Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, Rec. s. I-5505, pkt 17; a także z dnia 27 października 2005 r. w sprawach połączonych od C-266/04 do C-270/04, C-276/04 i od C-321/04 do C-325/04 Distribution Casino France i in., Zb.Orz. s. I-9481, pkt 30). Za przyjęciem takiej wykładni przemawia zresztą art. 1 lit. f) rozporządzenia nr 659/1999.
- 29 Trybunał wielokrotnie stwierdzał, że do sądów krajowych należy, zgodnie z ich prawem krajowym, wyciągnięcie wszystkich konsekwencji naruszenia art. 88 ust. 3 WE, zarówno w odniesieniu do ważności aktów wykonawczych dla środków pomocowych, jak i w odniesieniu do ewentualnego zwrotu wsparcia finansowego przyznanego z naruszeniem tego postanowienia (zob. ww. wyrok w sprawach połączonych van Calster i in., pkt 64; wyrok z dnia 21 lipca 2005 r. w sprawie C-71/04 Xunta de Galicia, Zb.Orz. s. I-7419, pkt 49; a także ww. wyrok w sprawie CELF i ministre de la Culture et de la Communication, pkt 41).

- 30 W przypadku zawisłego przed sądem krajowym sporu sąd krajowy jest zaś zdania, że gwarancja udzielona Residexowi jest środkiem, który nie został zgłoszony, a zatem został przyznany bezprawnie.
- 31 Jeśli sytuacja taka zachodzi, wynika z tego, że niderlandzkie sądy krajowe są właściwe do wyciągnięcia zgodnie z prawem krajowym wszelkich konsekwencji tej bezprawności, w tym także w zakresie dotyczącym ważności aktów dotyczących wykonania tej gwarancji.
- 32 W drugiej części pytania prejudycjalnego sąd krajowy zastanawia się, czy prawo Unii nakłada na sądy krajowe obowiązek stwierdzenia nieważności gwarancji przyznanej w warunkach takich jak zaistniałe w sporze zawisłym przed sądem krajowym.
- 33 Aby udzielić odpowiedzi na tę drugą część pytania, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału logiczną konsekwencją stwierdzenia bezprawności pomocy jest jej zniesienie poprzez jej odzyskanie, co ma celu przywrócenie uprzednio istniejącej sytuacji (zob. w szczególności wyroki z dnia 8 maja 2003 r. w sprawach połączonych C-328/99 i C-399/00 Włochy i SIM 2 Multimedia przeciwko Komisji, Rec. s. I-4035, pkt 66; z dnia 28 lipca 2011 r. w sprawie C-403/10 P Mediaset przeciwko Komisji, pkt 122).
- 34 Zasadniczym celem zwrotu pomocy państwa udzielonej bezprawnie jest bowiem eliminacja zakłócenia konkurencji spowodowanego przez przewagę konkurencyjną powstałą na skutek przyznania takiej pomocy (wyroki: z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie C-277/00 Niemcy przeciwko Komisji, Rec. s. I-3925, pkt 76; z dnia 17 września 2009 r. w sprawie C-520/07 P Komisja przeciwko MTU Friedrichshafen, Zb.Orz. s. I-8555, pkt 57). Poprzez zwrot pomocy beneficjent traci bowiem przewagę, którą uzyskał na rynku względem swych konkurentów, przywrócona zostaje też sytuacja sprzed wypłaty pomocy (wyrok Trybunału z dnia 4 kwietnia 1995 r. w sprawie C-350/93 Komisja przeciwko Włochom, Rec. s. I-699, pkt 22).

- 35 Nakazanie zwrotu pomocy mogłoby być niewłaściwe tylko wtedy, gdyby zachodziły nadzwyczajne okoliczności (wyrok z dnia 20 września 1990 r. w sprawie C-5/89 Komisja przeciwko Niemcom, Rec. s. I-3437, pkt 16; ww. wyroki: w sprawie SFEI i in., pkt 70; a także w sprawie CELF i ministre de la Culture et de la Communication, pkt 42).
- 36 W przypadku rozpatrywanej przez sąd krajowy sprawy z jej akt nie wynika, że takie wyjątkowe okoliczności zostały powołane przed niderlandzkimi sądami krajowymi, efektem czego te ostatnie są zobowiązane do nakazania zwrotu tej rozpatrywanej pomocy zgodnie z przepisami prawa krajowego.
- 37 Dla celu dokonania tego zwrotu istotne jest określenie beneficjenta lub, w odpowiednim przypadku, beneficjentów tej pomocy. W przypadku bowiem gdy pomoc ta jest przyznawana w postaci gwarancji, beneficjentami tej pomocy mogą być albo kredytobiorca, albo kredytodawca, albo, w pewnych przypadkach, kredytodawca i kredytobiorca łącznie.
- 38 W tym względzie należy podnieść, że sąd krajowy nie ma wątpliwości co do tego, iż w zawisłej przed nim sprawie beneficjentem tej pomocy jest Aerospace.
- 39 W sytuacji gdy pożyczka udzielona przez instytucję kredytową kredytobiorcy jest gwarantowana przez władze publiczne danego państwa członkowskiego, kredytobiorca ten uzyskuje bowiem zwykle korzyść finansową i korzysta w ten sposób z pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE ze względu na to, że ponoszony przezeń koszt finansowy jest niższy niż ten, który ponosiłby on, gdyby musiał uzyskać to samo finansowanie i tę samą gwarancję po cenach rynkowych.

- 40 Jak wynika jednak z prowadzonych podczas rozprawy przed Trybunałem dyskusji oraz jak podniosła rzecznik generalna w pkt 71 swej opinii, z pewnych zawartych w postanowieniu odsyłającym ustaleń faktycznych wynika, iż w sprawie zawisłej przed sądem krajowym również Residex mógł odnieść korzyść ekonomiczną z rozpatrywanej gwarancji.
- 41 Zdaniem sądu odsyłającego Aerospace znajdowała się w takiej sytuacji finansowej, że nie była w stanie uzyskać kredytu na rynku kapitałowym. Z tego względu tylko dzięki udzielonej przez Gemeente Rotterdam gwarancji Residex przyznał Aerospace pożyczkę o preferencyjnej w porównaniu z obowiązującą na rynku stawce. Z przedstawionych Trybunałowi akt sprawy nie wynika zresztą, żeby wynagrodzenie uiszczone przez Residex na rzecz Gemeente Rotterdam jako świadczenie wzajemne za korzyść, jaką spółka ta miała osiągnąć z gwarancji, odpowiadało warunkom rynkowym.
- 42 W tych okolicznościach i z uwagi na dane dotyczące okoliczności faktycznych przedstawione w pkt 14 niniejszego wyroku nie można wcale wykluczyć, że rozpatrywana gwarancja została udzielona dla potrzeb istniejącej wierzytelności Residexu, w ramach konwersji zadłużenia Aerospace. Jeśli zachodziłaby taka sytuacja, Residex uzyskałby dzięki takiej gwarancji swoją własną korzyść ekonomiczną ze względu na to, że – jak wskazano również w pkt 2.3.1 komunikatu w sprawie gwarancji – przy niezmiennych innych warunkach udzielonego kredytu jego wierzytelność stałaby się pewniejsza ze względu na udzielenie mu gwarancji przez organ władzy publicznej.
- 43 Z powyższego wynika, że to do sądu krajowego należy określenie – przy uwzględnieniu szczególnych cech niniejszej sprawy – beneficjenta lub, w odpowiednim przypadku, beneficjentów tej gwarancji oraz, w zastosowaniu przypomnianych w pkt 33, 34 i 36 niniejszego wyroku zasad, odzyskanie łącznej kwoty odzyskanej pomocy.

- 44 Po wyjaśnieniu tej kwestii należy podnieść, że w zakresie dotyczącym stwierdzenia nieważności gwarancji, niezależnie od tego, kto jest beneficjentem pomocy, prawo Unii nie wyznacza żadnej określonej konsekwencji, jaką sądy krajowe byłyby zobowiązane wyciągnąć w kwestii ważności aktów związanych z wykonaniem tej pomocy.
- 45 Jak wynika jednak z pkt 34 niniejszego wyroku, ze względu na to, że celem środków, które sądy krajowe są zobowiązane zastosować w przypadku naruszenia art. 88 ust. 3 WE, jest przede wszystkim przywrócenie sytuacji konkurencyjnej sprzed wypłaty spornej pomocy, sądy te winny upewnić się, iż środki podejmowane przez nie w zakresie ważności tych aktów umożliwiają osiągnięcie takiego celu.
- 46 Do sądu krajowego należy zatem sprawdzenie, czy stwierdzenie nieważności gwarancji może, przy uwzględnieniu swoistych cech zawisłego przed nim sporu, okazać się bardziej skuteczne dla przywrócenia tej poprzedniej sytuacji niż inne służące temu celowi środki.
- 47 Mogą bowiem zdarzyć się sytuacje, w których stwierdzenie nieważności umowy – ze względu na to, że może ono pociągnąć za sobą wzajemny zwrot wykonanych przez jej strony świadczeń lub utratę przyszłej korzyści – może lepiej służyć osiągnięciu celu przywrócenia sytuacji konkurencyjnej sprzed wypłaty pomocy.
- 48 Wynika z tego, że sąd odsyłający w zawisłej przed nim sprawie może, w braku mniej restrykcyjnych środków proceduralnych, rozstrzygnąć o stwierdzeniu nieważności gwarancji udzielonej Residexowi przez Gemeente Rotterdam, jeśli uzna on, iż z uwagi na swoiste cechy niniejszego przypadku owo stwierdzenie nieważności może pociągnąć za sobą przywrócenie sytuacji konkurencyjnej sprzed udzielenia tej gwarancji lub ułatwić przywrócenie tej sytuacji.

- 49 Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, na zadane pytanie należy odpowiedzieć, że wykładni art. 88 ust. 3 zdanie ostatnie WE należy dokonywać w ten sposób, iż sądy krajowe są właściwe do stwierdzenia nieważności gwarancji w sytuacji takiej jak będąca przedmiotem zawisłego przed sądem krajowym sporu, w której bezprawnie przyznana pomoc została wykonana w drodze gwarancji udzielonej przez organ władzy publicznej w celu pokrycia pożyczki przyznanej przez spółkę finansową przedsiębiorstwu, które w normalnych warunkach rynkowych nie uzyskałoby takiego finansowania. Wykonując to uprawnienie, sądy te są zobowiązane zapewnić odzyskanie pomocy i mogą w tym celu stwierdzić nieważność gwarancji, zwłaszcza w sytuacji, gdy w braku mniej restrykcyjnych środków proceduralnych owo stwierdzenie nieważności może pociągnąć za sobą przywrócenie sytuacji konkurencyjnej sprzed udzielenia tej gwarancji lub ułatwić przywrócenie tej sytuacji.

W przedmiocie kosztów

- 50 Postępowanie w sprawie odesłania prejudycjalnego ma dla stron postępowania przed sądem krajowym charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Wykładni art. 88 ust. 3 zdanie ostatnie WE należy dokonywać w ten sposób, że sądy krajowe są właściwe do stwierdzenia nieważności gwarancji w sytuacji takiej jak będąca przedmiotem zawisłego przed sądem krajowym sporu, w której bezprawnie przyznana pomoc została wykonana w drodze gwarancji udzielonej przez organ władzy publicznej w celu pokrycia pożyczki przyznanej przez

towarzystwo finansowe przedsiębiorstwu, które w normalnych warunkach rynkowych nie uzyskałoby takiego finansowania. Wykonując to uprawnienie, sądy te są zobowiązane zapewnić odzyskanie pomocy i mogą w tym celu stwierdzić nieważność gwarancji, zwłaszcza w sytuacji, gdy w braku mniej restrykcyjnych środków proceduralnych owo stwierdzenie nieważności może pociągnąć za sobą przywrócenie sytuacji konkurencyjnej sprzed udzielenia tej gwarancji lub ułatwić przywrócenie tej sytuacji.

Podpisy